БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУҤ!

САҤА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҔЫ КОМИТЕТЫН УОННА УЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОН ЫЛААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл алтынньы 15 күнүттэн тахсар | №21 (4288) | 1973 сыл Олунньу 17 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

8 КҮН КЭМЧИЛЭММИТ МАТЫРЫЙААЛЫНАН

МОСКВА, ССТА. Электровакуумнай прибордар Москватааҕы «Хроматгока» заводтарын уонна МЭЛЗ холбоһукка киирсэр атын да предприятиелар рабочайдарыгар олунньу 15 күнэ ыраттылаах буолла. Бу күн заводтар бары сыахтара кэмчилэммит матырыйааллары̆нан үлэлээтилэр. Холбоһук коллективтара сыллааҕы былааны алтынньы 25 күнүгэр толорон тиийэргэ, аҕыс күн кэмчилэммит матырыйааллары̆нан үлэлииргэ уонна онтон молуйуонунан солкуобайдаах бородуукуйаны эбии оҥорорго эбэһээтэлистибэ ылыммыттара.

Коллективтар биир тэҥ үсүлүобуйалаах буоллахтарына куоталаһыы ордук көдьүүстээх буолар. Экономистар хас биирдии учаастак уонна биригээдэ ааҕы аҕыс күн үлэлииргэ тобо сырье нааба буолуоҕун суоттаан таһаарбыттара. Онуоха сорох биригээдэ тиһыынчанан солкуобай сыаналаах сырьены кэмчилиэхтээх буолла. Ыына ордук маралах сыаналаах матырыйааллары̆нан үлэлиир атын биригээдэлэр биэс күк ҕабах сыаналааҕы кэмчилиэхтээхтэрэ тахсан кэлбитэ. Кэмчилээһин суумата түс-түһүнэн, ол ынан барах бирыһыан бары̆лары̆гар тэҥ. Онон куоталаһааччылар үсүлүобуйалара бары̆лары̆гар биир тэҥ.

ССКП БКОМА, САХА АССР МИНИСТРДЭРИН СОВЕТА, ПССУОС ПРЕЗИДИУМА КУОРАТТАР, РАБОЧАЙ БӨҺҮӨЛЭКТЭР УОННА ТЫА СИРИНЭЭҔИ БӨҺҮӨЛЭКТЭР ОБЩЕСТВЕННОСТАРЫН МААССАБАЙ КЫГТЫЫЛАРЫНАН ЭБИИ АҺЫЛЫГЫ БЭЛЭМНЭЭҺИНИГЭ 1973 СЫЛ ОЛУННЬУ 15 КҮНҮТТЭН УДАРНАЙ ЫЙЫ БИЛЛЭРДИЛЭР

Сүөһү кыстыга — үлэ ударнай фронта

Итэҕэстэри чугастааҕы күннэргэ туоратыахха

ССКП райкомун бюротун, райсовет исполкомун холбоһуктаах мунньаҕа республика Тыатын хаһаайыстыбатын Министерствотын коллегиятын бу дьыл тохсунньу 29 күнүгээҕи «Чурапчы оройуонун хаһаайыстыбаларыгар общественнай сүөһү кыстыгын тэрийии хаамыытын туһунан» уураахын олохсо киллэрии дьаһалларын туһунан боппуруоһу дьүүллэстэ.

Кыстыгы тэрийиигэ ылыныллыбыт эбэһээтэлистибэ 4 ый тумугунан тохтон иһэр.

Үүт ыамыгар эбэһээтэлистибэлэрин Калинин аатынан колхоз (председатель П. П. Дьячковскай), Карл Маркс аатынан колхоз (В. С. Лыткин), Субуруускай аатынан совхоз (В. Х. Жебелин) тоҕоо иһэллэр. Ааспыт кыстык 4 ыйыгаҕар хас ынах ахсыттан Калинин аатынан колхоз 70 кг, Карл Маркс аатынан колхоз 76 кг аҕыйах үүтү ыаталар. ол түмүгэр оройуон үрдүнэн үүт ыама 9 кг тахсары түстэ. К. Маркс аатынан колхоз тохсунньу ыйдааҕы үүт валовой ыамын былаанын баара эрэ 49 бырыһыан толорон, ааспыт сыл туһааннаах кэминээҕэр таҕары хүһэрдэ.

Үрдүк үүт иһин охсуһуу итн хаһаайыстыбаларга үчүгэйдик тэриллибэт. Саҥа төрөөбүт ынахтары 5—6 ыйыһын, ынах сиппэһин массаһыстааһын, ынаҕы раздойдааһын, олохтоммот. Эрилик Эристиин, Карл Маркс, Калинин ааттарынан колхозтарга, совхоска сүөһү ойбонтон уулуур. Карл Маркс аатынан колхозка, Сылаҥ, Дьоҕордуурап, Соловьев отделениелары̆н маҥнык фермаларыгар саратовскай кооиньорбо ситэтиллибэт.

Ыччат сүөһүнү уотууга эбэһээтэлистибэлэрин Эрилик Эристиин, Карл Маркс, Калинин ааттарынан колхозтар ыраахынан толорбокко иһэллэр.

Кыстык устата 304 ынах сүөһү туһата суох олло. Сүөһү көннуунэн өлүүтэ ордук элбэхтиик Калинин, Субурууский ааттарынан хаһаайыстыбаларга таһаарылынна. Бу хаһаайыстыбаларга билигин да мөлтөх турук таах сүөһү элбэх. Ол үрдүнэн салайааччыларынан, специалистарынан сүөһү өлүүтүн даппа аччатар быһаарыылаах дьаһаллар ылыллыбаттар.

Болтоноҕо 8, Одьулуунка 5, Хайахсынка 4 саҥа төрүөх олло. Бары хаһаайыстыбаларга уулаах ийэ сүөһүгэ минеральнай витаминнаах аһылыктарынан аһатыы олохтоммот, кэхс үүтэйин үүннэриллэн сиэтиллибэт. Витаминизация ситэ ылыллыбат. Саҥа төрүөххэ балаҕаннан үүгэ сиэрдэргэ саҕалана илик. Ынырайдар биирдиилээн клеткалара, термоклеткалар оҥоһулла, телятниктар сылытылла иликтэр. Ынныыкыттартан төрөөбүт ньирэйи ылан энтиэттэх кылаахэ бириэмэтигэр туттарыллыбат. Совхоз Түөйтэтээҕи биригээдэтигэр, Карл Маркс аатынан колхоз Мөңкүүрэ, Ленин аатынан колхоз Сапнаас От фермаларыгар турар тыһаҕастар ырыганнаатылар. Итн биричинэтинэн эбии аһылык хаһыык да боруго сиэтиллибэтэ буолар.

Эбии аһылыгы сиэтии бары хаһаайыстыбаларга эрэһэ-дэхсэ олохтоммот. Ленин аатынан колхоз, Субурууский аатынан совхоз эбии аһылыгы соҕотуопкалааһын былаанын тохтулар. Кыстык 4 ыйыгар Эрилик Эристиин аатынан колхоз биирдии сүөһүгэ 12, совхоз 9, Ленин аатынан колхоз 16 эрэ кг эбии аһылыгы сиэттилэр. Соҕотуопкаламмыт дулҕа туһаныллыбат.

Бары хаһаайыстыбаларга ынах массабайдык ыытарыһыныы туоратар практическай дьаһаллары олохтообокко олороллор. Ааспыт сылларга курдук, атыыр оҕустар неорүүскэлара зоотехническай нуорматтан 2—2,5 төгүл улахан. Атыыр оҕустары оһуобай усулуобуйаҕа туттуллубат, киниэхэ көрүү, аһатыы үчүгэйдик олохтоммот буолан, туруктара олус мөлтөх.

Хаһаайыстыбаларга искусственнай сиэмэлээһиҥҥэ бытааннык киирэллэр. Дуогабар быһыытынан хаһаайыстыбалар 1000 ынаҕы ситэ сыһыарбатылар. Дьыл баччатыгар диэри Маҥнаахсы, Уорҕа, Үрүҥ Күөл, Тэлэй Диринг, Тоҥүрэстээх, Күөлэ Күөл сиэмэлиир пууннара аһыллыбатылар. Быйылгы кыстыкка осеменатордары үөрэттэрии тэриллибэтэ. Фермаларга ынах төрөөһүнүн, сааттары учуота ыытыллыбат.

Оройуоннааҕы ветстанция (начальник Тытыгынаев Б. Г.) сылаата ааттарыгар уонна буоһуур болдьоххоро аайар ынахтарга биостимуляцияны олохтообот, оттон атын хаһаайыстыбалар салайааччылара, специалистара сонтоох суолтаны биэрбэттэр.

Субурууский аатынан совхозка ядохимикаттар, минеральнай уоҕурдуулар, сүөһү сиир туһа аһыллыктастык хараллалларыттан, маныаха подотчеттаах дьон эппиэтиннэһэ суох сыһыаннаһыыларыттан Сылаҥ отделениетыгар 11 бороон дьааты сиэн өлло.

Уулаах бииэлэри фурэһынан, отунан аһатыы олохтоно илик. Кырдьаҕас биэлэр ыргыганналлар кулунааһын элбэхтик тахсар балаһыанньата үөскээтэ.

Партийнай тэрилтэлэр, нэһилиэктэр Советтарын исполкомнара, профсоюзнай, комсомольскай тэрилтэлэр Бүтүн Сойуустааҕы социалистическай куоталаһыы усулуобуйатыгар олоҕуран, хас ый аайы үлэ түмүктэрин ииһинээриниин, ситэтэ суох олохтуулар.

Общественнай сүөһү кыстыгын тэрийиигэ тахсыбыт итэҕэстэри чугастааҕы кэмнэргэ туоратар, баар балаһыанньаны көннөрөр иһин быһаарыылаах дьаһаллары олохтооһун—бастакы уочараттаах соруктар.

Бары колхозтар бырабылыанньалара, совхоз дирекцията, партком, нэһилиэк Советтара Бүтүн Сойуустааҕы социалистическай куоталаһыыга кыттан үүт ыамын үрдэтэр иһин саҥа төрөөбүт ынахтары ордук кичэйэн аһатар, күнүгэ 4—5 төгүл ыыр, ынах сиипкин ыам аайы массаастыыр уонна раздойга турууорар бастыҥ зоотехническай ньымалары булгуччулаахтык олохтуур соруктаахтар.

Үүтү үрдэтии сүрүн төрүтэ — төрөөбүт ынаҕы 100 бырыһыан дьаҕы хоммут уунаг күнүгэ 3-тэн итэҕэһэ суох уулатыыны тэрийии. Онон ферма аайы эбии уу бэһэр массаылалары эбэтэр кэлэлэн уу баһааччылары туруоруллуохтаах.

Эрилик Эристиин, Калинин, Карл Маркс ааттарынан колхоззтар бырабылыанньалара ыччат сүөһүнү кыстык хаалбыт 4 ыйыгар интенсивнай уотууга туруоруохтаахтар. Ыччат сүөһү аһылыгын рационугар 1,5—2 кг фураһы дробилкалаан эбии аһылык кээмэйин улаатыннарыы, бары бороонноргo оҕоһуу үүтү иһэрдии соруга турар.

Хаһаайыстыбалар салайааччылара, оройуоннааҕы ветстанция, тыа хаһаайыстыбатын управлениета сүөһү туһата суох өлүүтүн биллэрдии аччатар, иһэ сүөһүттэн доруобай төрүөҕү ылар иһин бары ыаадалаах дьаһаллары олохтуур соруктаахтар. Бастатан туран, мөлтөх туруктаах бороонноргo куөх үүнээйини үүннэрэн сиэтиэххэ, оҕоһуу үүтүнэн күннэтэ хааччыйыахха. Иккиһинэн, тыһаҕас турар бары фермаларын ууну сылытар оһохторунан хааччыйан эбии аһатыыны уонна болохтоох көрүүнү олохтуохха. Үсүһүнэн, бары төрүүр сүөһүлэргэ төрүөхтэрэ 1,5 ый иннинэн 3-4 итэҕэһэ суох витаминизацияны ыытыахха, минеральнай эбии аһатыыны булгуччулаахтык олохтуохха, төрүүр ынахтары 1,5-2 чаас устата моционунан хааччыйыахха, үчүгэй хаатыстыбалаах оту сиэтиэххэ.

Төрүөххэ бэлэмнэниини олунньу 20 күнүгэр диэри ситэриэххэ. Төрөөбүтэ 7 хоммут хас биирдии ньирэйдэри ньирэй төрөөччүгэ туттаран иһэххэ. Хас хотон ахсын 3-тэн итэҕэһэ суох термоклеткалар, хас ынахтаах аайы 2-тэн итэҕэһэ суох биирдиилээн клеткалар баар буолуулара ситиһиллиэхтээх. Хас 10-нуу хонук аайы сүөһүнү сааттарыыны хонтуруоллаан иһэр, искусственнай буоһатыыга былааннаах сүөһүнү ахсаан отгуу тоорор, былааннаах сиэмэлиир пууннары аһан үлэлэтэр соруктаахтар. Искусственнай сиэмэлээһин Одьулуунтааҕы филиала (директор Слепцов П. Д.) сиэмэлиир пууннары график быһыытынан сиэмэнэн былаана суох хааччыйан иһиэхтээх, биирдиилээн осеменатордар үлэлэрин хонтуруоллааһыны күүһүрдүөхтээх.

Хаһаайыстыбалар салайааччылара эбии аһылыгы соҕотуопкалааһын былаанын толоруутa, соҕотуопкаламмыт эбии аһылык барыта оросхуоттаныытыгар, онон от аһылыкы аһара сиэһиини таһаарбакка турар сүөһү бары группата үчүгэй туруктаах сылтахсыытыгар үһүлүүтү болҕомтолорун ууран эбээһиэстээхтэр.

Оройуоннааҕы ветбаклаборатория (сэбиэдиссэй Дьячковская С. Г.) саҥа төрүөххэ туттуллар биопрепараттары уонна диетическэй средстволары дьэйэнык оҥорон хаһаайыстыбаларга биһаччы көмөнү күүһүрдүөхтээх. Оройуоннааҕы ветстанция саҥа төрүөххэ туттуллар биопрепараттарынан, витаминынан, микроэлементэринэн, атын эмтиир средстволарынан бары ветеринарнай тэрилтэлэри хааччыйыыны туругурдаах кэрииһээх.

Хаһаайыстыбалар салайааччылара уулаах биэлэри фураһынан, отунан аһатыыны олохтуулара, сылгыһыттарга көмө дьону сыһыаран, техниканан хааччыйан аһылыкка киирбит сылгы көннүүнэн өлүүтүн таһаарбаттара уонна кинилэри төрөлтөй төрүөҕү ылары ситиһэллэрэ наадалаах.

Бары хаһаайыстыбалар специалистара кыстык хаалбыт кэмигэр баар аһылыгы толору учуоттаан аһылык балаансатын хаһыҥаан оҥорор соруктаахтар. Кинилэр бары ынах фермаларыгар төрөөһүн уонна саатарыы суруннааллары олохтуохтаахтар, үүт ыамын хас 5 хонуктаах сводкатын түмэн иһиэхтээхтэр, сүөһү питаниетин сыталлар учуоту уонна хонтуруоллуу күүһүрдүөхтээхтэр.

Парткомнар, нэһилиэктэр Советтара, маҥнайгы сүһүөх партийнай, комсомольскай уонна профсоюзнай тэрилтэлэр общественнай сүөһү кыстыгын хаалбыт быһаарыылаах ыйдарыгар үлэ туругун иһин биригээдэлиир дэртэн, специалистартан кордо бүүү күүһүрдээр, бары фермаларынан 10 хонуктаах үүт ыамын графиктарын тэрийэн туолуутун тутатына хонтуруоллаан, толортороон иһэр, сүөһүһүттэр ортотугар политическэй-маассабай үлэни былааннаахтык ыытар социалистическай куоталаһыыны киэҥник тэнитэр холбоһуктаах быт соруктаахтар.

ОҔОЛОР КӨМӨЛӨСТҮЛЭР

Сылаҥ орто оскуолатын тохсус кылаӑһын 13 үөрэнээччитэ олунньу 11 күнүгэр Түөйэ биригээдэтигэр субуотунньук оҥордо. Кинилэри учуутал Н. Д. Собакин салайан үлэлээтэ, оҕолор кохтоох үлэлэрин түмүгэр 5 тонна дулҕа кырбанна, ыраастаммакка турбут 150 сүөһү дала ыраастанна уонна техника турар сараһын иһин-таһын ыраастаабыкка көмөлөстүлэр.

Түөйэ биригээдэтин рабочайдара Сылаҥ орто оскуолатын учууталларыгар уонна үөрэнээччилэригэр көмөлөрүн иһин махтаналлар.

П. ДЬЯКОНОВ.

КОЛХОЗ

ҮҮТ ЫАМЫГАР МАЯКТАРА

Карл Маркс аатынан колхоз бастыҥ ыанньыксыттара пятилетка үһүс быһаарыылаах сылын маҥнайгы ыйын ситиһиилээхтик түмүктээтилэр. Ол курдук, Макарова Т. Х. 16 ынахтан валовойунан 1463 кг үүтү ыан, былаанын 217,8 бырыһыан толордо. Оттон Дьячковская З.М., Мохначевская А. С. тохсунньу ыйдаах былааннарын 500 кг үүтүнэн аһара ыан, колхозка бастыҥ көрдөрүүлээннилэр.

Колхоз бороон көрөөччүлэриттэн Варламова М. Б. биир бороон суукката̄ҕы эбиллиитин 767 граммҥа тиэрдэн, бэйэтин биир идэлээхтэрин көрдөрүүтэрин ыраахынан куоһарда.

Т. ГОГОЛЕВА.

ҮҮТ АҺЫЛЫК ДЭЛЭЙИЭ

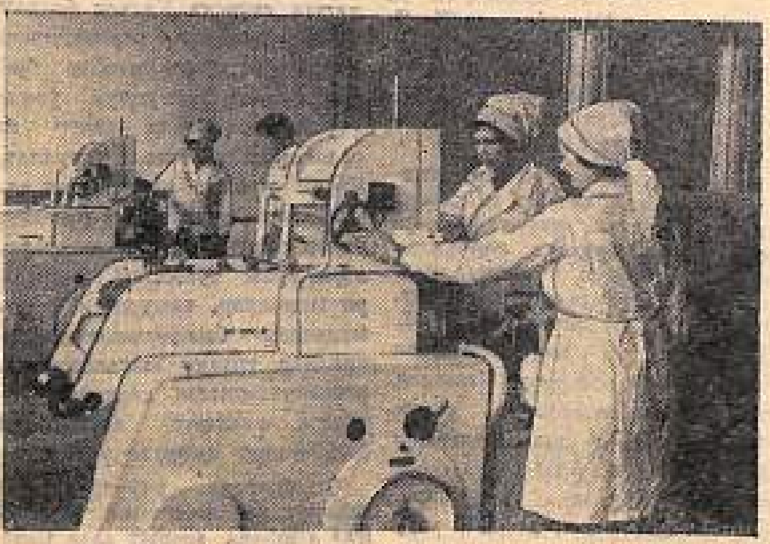

ЛИТОВСКАЙ ССР. Каунаска республикаҕа саамай улахан үүт комбината үлэҕэ киирдэ. Онно үүтү сүүрдэр үрдүк оҥоруулаах турбалар, сойутар-пастеризациялыыр установкалар туруоруллубуттар. Комбинат сменаҕа 165 тонна үүтү астыыр.

СНИМОККА: тирректары оҥоруу. Инники кууҥҥа Она Руткаускене (ыҥа) уонна Гене Захаряничене.

М. ОГАН фотота. *ССТА фотохроникатa.*

Зоналар үлэлэрин сорох түмүктэрэ уонна соруктар

ССКП райкомун пропагандаҕа уонна агитацияҕа отделын сэбиэдиссэйэ таб. И. И. ФЕДОТОВ дакылаатыттан

ССКП XXIV съезһэ идеологическай үлэни тупсарыыга саҥа эппиэттээх соруктары туруорбута. Ол соруктар коммунизмы тутар кибиини интэн таһаарыынан быһаарыллаллар. Партия идейнэй-интэр үлэтин сүрүн хайысхатынан съезд үс суол тутаах боппуруоһу ордук тобоҕоон баһатиир: БАСТАКЫТЫНАН, үлэһит киэҥ массаларыгар коммунистическай өйү-санааны үөскэтии, үлэһиттэри марксизм-ленинизм идеяларыгар интии. ИККИЭ ИННЭ, советскай дьоҥҥо үлэҕэ саҥа коммунистическай сыһыаннаһыыны интии, а. о. үлэ саҥа - дьиссиплиналыэтин үөскэтии, дьоннор бэйэлэрин иккис ардыларыгар общественнай сыһыас саҥа формаларын, ньымаларын олохтооһун. ҮСҮҺҮНЭН, саҥа кибиини интии уонна киниэхэ советскай дьон үрдүкү моральнай-политическай хабыстыбаларын иҥэрии. Ол эбэтэр үрдүк культуралаах, үөрэхтээх, общественнай өйдөөх-санаалаах, эрэ олох хаалыыларыгар кытта айгэлэспат үтүө үлэһит, дьиҥнээх советскай патриота уонна интернационалыһыт интэн таһаарыы.

Бу туохтаахтар да эппиэттээх уонна уустук соруктар. Киниэхэ уһун кэмнээх, күннэтэ сыралаах үлэни эрэйэллэр. Дьэ, ити иһин, ССКП КК идеологическай үлэни бүтүннүүтүн хаһаалыгыталаабыт да күүһүрдэри модьуйар.

Өрөйуон үлэһиттэрэ тохсус сиппиэтэлтэ иккис бастаны сыллын ситиһиилэхтик түмүктээтилэр. Бу ситиһиилэргэ өрөйуон барыы үлэһиттэрин, ол иһигэр дьоҥ интэр-өйдөтор үлэҕэ кыттар үтүө ахсаанньах идеологическай үлэһиттэрбит самай кылааттара, киниэхэ үлэлэрин үтүө түмүктэрэ түмүллэллэр.

Идеологическай үлэни салгыы тупсарыы, киһи ис хоһоонун, форматын байытыы уонна кэҥэтүүнү үрдэтии олохтооҕу партийнай-советскай, профсоюзнай уонна хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэр итинэн киниэхэ саҥайаччылларын, - активнастарын инэринник кытыннарбакка эрэ кыаллыбата чахчы. Билигини бирэмэҕэ бу үлэни тэрийэн ыытыыга 19 киэн агитштаб, 134 агитэзона тэриллэн үлэлиир. Киниилэргэ 900-кэ актив тардыллыбына. Киниилэр 6457 үлэһит киһини, 4476 үөрэнээччини хабан үлэни ыыталлар.

Бу үлэ бастакы тэриллэригиттэн киниэхэ сөптөөх партийнай суолтаны биэрэн, үлэлэрин ис хоһоонун уонна киэн ньымаларын байытар партийнай тэрилтэлэр, киэн агитштабтар уонна бэрдиилээн агитэзоналар ахсаанньара сылтан-сыл аайы үксүүр. Олорго Мындаҕаайытаадыы (начальник П. Е. Попов), Кытаанахтаадыы (начальник А. С. Иванова), Мугудэйдаадыы (начальниктар Г. Н. Сивцев, В. А. Перминов), Хадаардаадыы (И. Я. Собакин, К. К. Перминов), Хоптоготооҕу (начальник И. Д. Неустроев), Соловьевтаадыы (начальник В. Е. Макаров) киэн агитштабтар шэпсээллэр.

Калинин кэмэҥэ үтүө киэн агитштабтар, агитэзоналар олохтоохторо бэртээхэй ноҕуллэһиннэрэ оҥорор буолбуттара уоруулээх суол. Ол курдук, ааспыт сыллааҕыга Хадаардаадыы киэн агитштаб (урукку начальник И. Я. Собакин) ноҕуллэһиннэринэн «Бастыҥ общественнай бэрээдэк, үрдүк дьиссиплиналыы уонна культура иһин» диэн мунурыыны таһаарбыта өрөйуон үрдүнэн киэҥник биһирэммит. Оттон Чурапчы селотугар 4 №-дээх Мукальчайдаадыы агитэзона олохторо (урукку начальник П. Старостин) территория олордорго, киэҥ сибэккини кэҥэтиигэ, көрүүнү уонна

Ити эрээри бу үлэҕэ биллибэт да үтүө сиргэ суолта бэриллибэт, үлэ молтохтук тэриллэр. Оонуок миэстэлэриттэн Одьулуунаадыы, Чыаппараатаадыы киэн агитштабтар (начальниктар М. П. Ефимов, Н. М. Матвеев), өрөйуон кинигэр «Сельхозтехникатаадыы, молсомолкомбинаттаадыы (нач. А. С. Макаров, А. П. Гоголев) уо. д. а. буолаллар. Одьулуун нэһилиэгэр 3 партийнай тэриллэ үлэлиир. Ол гынан баран, маннык зоналаах үлэ быстар молтохтук тэриллибит. Ханна даҕаны киэн агитштабтарга, зонахаркаҕа ис-тас кэҥэтэтии, аналлаах муналаах суохтар, үлэ былаана көстүбэт, куотаһыы, күрэхтэһии тэриллибэт. Ыытыллар мероприятиелларга нэһилиэнньэ сылдьыыта, ыытыыта адъас молтох. Одьулуун адъас кылаастаах оскуолатыгар үөрэнээччилэрин үөрэҕэ биллилэрэ үорах дьылҕа бастаҥ ангарыгар намыһах. Нэһилиэк бинир улахан производственнай учаастаҕар—Урах Күөрэҕэ балаһыанньа маннан ордуга суох. Маннык сельскай кулууп түөрт босхоломмут үлэһиттэҕэ үрдүгүн, зоналарга үлэ барбыт, ыһыллыы муннуга суох олоҕоллор, бар-туомугар мйаммыт да көрдүлэр эрээлэр.

Иккиэтин үлэһиттэр олорор, үлэлиир миэстэлэриэн зонаһан үлэ маннык сүрүн хайысхалыынан барыахтаах.

Бастакытынан, дойдуга, биһиги байэбит олохтоохторун күннэтэ тахсар сонуун сэбэтиселары, үтүө сабалаһыыларыгы тутатына нэһилиэнньэҕэ тиэрэни нэһиэхтээхпит. Интэр-ойдөтөр үлэ олоҕу кытта мика сибээстээх, дьон болҕомтолорун тардар, киниилэр сэргиир буоталларын ситиһиэхтээхпит.

Иккиһинэн, зонаһан үлэ оскуола, тороппут уонна общественность сибээһин итинэн биирдэ үлэлэһиннэрэн кэҥэтиигэ, боҕорготтүгэ тупааймылаабыт саамай табыгастаах формаһан буолар. Маныаха үөрэнээччилэр ортолоругар интии үлэ чочуу бир боппуруоһун ыларга, онно үорах-интии үлэ тупсуутугар ити вонаҕа олорор торөппүттэри кытыннаран туран, ыытыллыах тустаах. Бу үлэҕэ үөрэнээччилэри, ыччаттары бэйэлэрин инэринник кытыннарыахха, көрүүлэхэ.

Үсүһүнэн, үлэһиттэр культурнай сынньалаҥнарын тэрийиигэ, спорду массабайдык пропагандалааһынҥа былаанныах үлэ ыытыллыахтаах.

Төрдүнэн, общественнай бэрээдэги нэһиини утары административнай, партийнай, советскай, комсомольскай, профсоюзнай уонна хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэр охсуһуулуу ыытыыларын тас өттүнэн, зоналарынан нэһилиэнньэ киэҥ аралатын туруоруу улахан быһаарар оруолу ылыахтаах.

Бэсиһинэн, санитарнай-гигиеналыы көрүүлэр уонна боппуруоһулар зоналар хас биирдии маннык хонтуруолу олохтоох, куотаһыыны тэрийэн, ыраахырдыыга көмиттэн-көмиттэр субуотуннуктарын тэрийэллэрэ нһаллэрин ситиһиэххэ.

Алтыһынан, общественнайтуһалаах үлэҕэ, субуотуннуктары тэрийиигэ нэһилиэнньэ киэҥ аралатын тардыы, активнайдык ыытыллыахтаах.

Итиэтэн салгыы дэлэллаатчыт ССРС тэриллибитэ 50 сылын көрсө өрөйуоҥҥа политическай-массабай үлэни тупсарыыга үлэһиттэр социалистическай куотаһыыларын тэрээһинин уонна дьоҥу өй-сана өттүнэн интинии тупсарыыга туһаайан кыһыл мунуктарга өрөйуоннааһы көрүү-конкурс ыытыллыбытын кэпсиир. Үөһэ этиллибит көрүү-конкурс түмүгэр балаҥча үчүгэй, кордобухгэ чугаһаһар үлэлээх-хамнастаах уонна соц кэмэртэтиллээх Ленин аатынан колхоз Кыстык-Кугдаһаадыы, Эриик Эристиин аатынан колхоз Чакыр Эбэтинээҕи уонна эмиэ бу колхоз Бөһөмө ферматынааҕы кыһыл мунуктарга бастыҥнарынан сыаналаммыттар.

Өрөйуон киинигэр производственнай-промышленнай тэрилтэлэртэн «Межколхозстрой» уонна өрөйуоннар икки ардыларыгар дизельнэй-автоматическай электростанциялар кыһыл мунуктарга үчүгэй үлэлээхтэринэн аҕыллыбыттар. Маны кэргэ биллигини дэриэбинэ өрөйуон үүс кыһыл мунуктарга мохтохтук үлэлиилэр. Киниилэр ахсаанньарыгар Ленин аатынан колхоз Одьулуунаадыы учаастагар, Эриик Эристиин аатынан колхоз Хайахсыттаадыы бригэдьиитигэр, Калинин аатынан колхоз, Карл Маркс аатынан колхоз уонна совхоз Кытаанахтаадыы, Сылаҥнаадыы отделениелларын фермаларыгар баар кыһыл мунуктар киирсэллэр. Производствоҕа быһаччы үлэлиир дьоҥу кытта тэрийэр үлэ, социалистическай куотаһыыны дьигиэнэх киинэлэрэ буолуохтаах. миэстэлэргэ үлэ инникитин маннык сэлүүнэ барара тулуйуллуо суохтаах. Кыһыл мунуктар производственнай учаастактарга, промышленнай, производственнай тэрилтэлэргэ политическай-массабай, культурнай-сырдатар үлэлэрэ ыытыыга, социалистическай куотаһыыны ноҕуллэһиннэрэ ыытыллар үлэ киинэлэрэ буолуохтаахтар. Онон миэстэлэрдээҕи партийнай, комсомольскай, профсоюзнай тэрилтэлэр салайаччылара уонна культурнай сырдатар үлэһиттэр кыһыл мунуктары биллигини көрдобуллэ эппиэттиннэ ыыта уларытан тэрийиллэрэ ирдэнэр.

ТАБ. И. И. ФЕДОТОВ ДАКЫЛААТЫГАР КЭПСЭТИИЛЭРТЭН

И. Д. НЕУСТРОЕВ — Эриик Эристиин аатынан колхоз Хоптоготооҕу бригээдэтин киин агитштабын начальнига.

Дирин бөдүөлэгэр 6 улахан агитзонаны тэрийбиппит. Агитзоналар нэһилиэк Советын быһардыыр уокруктарыгар сөп түбэһиннэрэн тэриллибиттэрэ. Бары агитзоналар бэйэлэрэ аналлаах мунуктаах, карталаах уонна көрдөрөн агитацияҕа сөп түбэһэр киэргэтиллээх буолалларын ирдэбит.

Киин агитштаб былаан быһыытынан үлэлиир. Киэҥ бирдии темаларынан нэдиэлэбит 12 политинформатордаах. Киниилэр графиктыы быһыытынан ити 6 зонаҕа лекция аҕаллар, бэсиэдэ оҥоруоллар. Киин агитштабка быйыл икки агитзона начальниктарын үлэлэрин түбүктэн отчуоттарын иҥэттибит. Зона дойду икки-үстүү нэһилиэк Советтарын депутаттарын ыҥыартыыбыт уонна киниилэр хайаан да быһыбардыыллыларын ортолоругар үлэлиилэрин эрэйэбит.

Биһиэхэ да үлэбитигэр итэҕэс элбэх. Оңуоха, бастакы, зоналарга ыытыллар үлэ аракаа аҕыйах дуу диэн сэрэнэбин. Зона занятиелларыгар бэсиэдэһэн, лекциялаан дьоҥу хайы сылгымталаах. Ол иһин инникитин бэйэбит үлэбитигэр техническай средстволы туттарга былаанныбыт. Ол курдук, дьон этиитин эбэтэр учуэй сонун контердары магнитофонтан устан ылбан зонаҕа иҥэттиннэриэхпэ бэлэмнэнэбит.

Эбэтэр итиэҕэ бэйэбит киноаппаратпытынан киинэҕэ устохпутун эмиэ сөп. Үөрэнээччилэри кытта үлэҕэ зоналарга көрүүлэхтэри үлэлэһэллэр үлэҕэ итэҕэһэбит. Аны занятан сэрэ зоналар икки ардыларыгар куотаһыыны усулуобуйатыгар ГТО нуорматын тутуспутыгы киллэриэхпит.

И. М. ПАВЛОВ — интернат-оскуолатаадыы киин агитштаб начальнига:

Биһиги агитзоналарга занятие нэдиэлэ аҕыйын ноҕуллэбэккэ ыытылларын иҥэн дьулуһабыт. Былаанын даҕаны занятиелларга кэлиэхтээх киһи барыта кэлбэт, оттон котуго-котуго занятие ыытыллыннаҕына осco аҕыйах киһи сылдьыан сөп.

Зоналар куотаһыыларыгар күүх майы олордуулуу, ГТО нуорматын тутуспутын таһаарыы да киллэриэххэ. Хоптоготолор зоналар мунуктарыгар бастыҥнарга фотомонтаж оҥорбуттарын биһирэбэтим. Маны биһиги эмиэ тутуохпутун сөп эбит. Зона улатыгар анаммыт дьоҥ барыларын үлэлиилэрин инникитин ирдиэхпэ.

(Салгыытын 3 стр. нэҕ.)

Таб. И.И. Федотов дакылаатыгар кэпсэтиилэртэн

(Бүтүүтэ. Иннин 2 стр. көр).

И. Я. СОБАКИН—Хадаар сельсоветын исполкомун председателэ:

Бидиэги нэһилиэк олохтоохторо аастыт сылларахха бастыы общественнай бэрээдэк иһин ороһуоттуу ыытыылыы тэһээрбиһиллит. Урукку оттуугар нэһилиэккэ общественнай бэрээдэги кэһии чахчылара мэлдьи тахсаллара, Онон бу ыытыыны тэһээрэ стрдээх этиэттээх этэ. Салайааччылар ар суһалдьан бараммат бу боппуруоһу зоналарга түрүөрэргэ быһаарыммыыллыт. Ону ордук дьиэ хаһаайкалара уонна ыччаттар ойоһуттэрэ. Ыччаттар бу дьыаланы адъас илиилэригэр ылбыттара уонна ол биллэр-көстөр түмүктээх буолла. Ол иһин биилэин ыччаттартан Иван Давыдов, Петр Тарасов, Прокопий Осипов курдук бастыы бэрээдэк иһин өнгүлэстэр үрүн тэҥнэстилэр.

П. Е. ПОПОВ—Мыҥаҕаайытаағы кинн агитштаб начальника:

Бидиэхэ 12 агитзоналаахтыт. Мин саамабар үлэни тэрийэрэ элбэх нэһилиэкнньэлээх үлахан зона табыгаһа суох. Тоҕо диэтэххэ, бидиэги бу үлэбит сүрүм сиэлэ-сэрүүа—зона олохтоохторун бүтүмүүлэрин тэҥнэ. Үлэ бары салааларын барытын хабан үлэлиир ордук. Зоналар куоталаһыыларыгар спортка күрэхтэһиини уонна уус-уран тэмодеятельноһы көрүүнү чилиэни хайаан да наадалаах. Дьэ итиилэрэ зоналар бэйэлэрин дьонноругар сүрдээҕин наадалаах, онон үсүнүан микроколлектив үскээн тахсар. Спорка күрэхтэһиини оҕолорго эмиэ ыытабыт. Мин кинн агитштаб начальника буолан туруммын, зоналарга лекция, бэсиэдэ оногорбо лекторий тэрийэбин, онно кинн бүгүн лекция аҕарыыгар быйаччы сүрүүн туттарон көбиһэбин. Тылынан этэр күһаран—кыҥкыйдаһыы үөскүүр. Итэҕэспит—ыччат хотон сылдьыбат.

А. Д. АЛЕКСЕЕВ—Хайахсыт сельсоветын исполкомун председателэ:

Зонанан үлэни сайынын эмиэ салбаан отчуттара, фермаларга ыытарга дьулуһуох баҕа. Сайын отчуттарга кинэмэ көрдөрүүнү, бэсиэдэни оногорүүнү тиһигин быһаккы ыытыахха. Маныаха олохтоох радиону эмиэ туһаныахха сөп.

СЛЕТ КЫТТЫЫЛААХТАРЫН ЫҢЫРЫЫЛАРА

Биһиги, слет кыттыылаахтара, нэһилиэнньэ олоҕор, үлэлиир сиринэн ыытыллар политическай маассабай үлэ туругун уонна соруктарын туһунан бэлпуруоһу сиһилии дьүүллэһэн барыбыт иннинээҕи агитзоналарыттан, кинн агитштабтарыттан китэр-ойдөтөр үлэни салгыы тупсарарга сорукпутанабыт. Ол иннинээн:

—ССКП XXIV съэһин ыйыыларын уонна тохсус пятилетка үһүс быһаарыылаах сылын соруктарын нэһилиэнньэҕэ киэҥник пропагандалыырга;

—хас биирдии үлэһит тустаах үрдэтиллибит сөрүүҕү ылынан үрдүн производственнай нөрөрүүлэрэ ситиһэн коллектив, хаһаайыстыба уопсай быпааннарын, эбэһээталистибэлэрин толерууларын уонна аһара толерууларын хааччыйарга, фермаларга ыанньыксыттар үрдүк үүт иһин охсуһууга куоталаһыыларын күнэтэ күүһүрдэн, көҕүлээн иһэргэ;

—кинн агитштаб агитзоналар бары ыытар үлэлэрин хамсатар күүһүнэн социалистическайдыы куоталаһыыны аҕаан, агитзоналарынан көҕүтүһүүлээхтик тэрийэн, производство чулуу үлэһиттэрин уонна үөрэх туйгуннарын, ударниктарын, үлэ сэрии ветераннарын үтүө холобурдарыгар дьоһуу, ыччаты ыытэн коллективэ колхоз, нэһилиэк, соохоз уопсай үлэтйн өрө нетөбүүнү ситиһэргэ;

—1972—73 сс. үөрэх дьылыгар бары оскуолалар үөрэтээ-иитээ үлэлэрин тупсарыылаһыыга төрөппүттэри, общественноһы түмэн, үөрэх билиитин үрдэтэргэ, кылааска иккис сыл хаалыыны иҥнутуурдук аччатарга. Ону тэҥэ орто үөрэҕэ суох ыччаттары үөрэтиигэ оскуола, сельсовет үлэтигэр көмөнү контуруоһу күүһүрдэргэ;

—кинн агитштабтар, агитзоналар нэһилиэнньэ сынньаланыын спортивнай күрэхтэһиилэри уонна ыраастык-чэбдиктик олоруулаһыыга көмиттэн-хомигэр куоталаһыылары тэрийэн, түмүктээн нэһилиэнньэ активноһун, самодеятельноһун үрдэтэргэ. Чуолаан, 1973 сыл от ыйыгар диэри нэһилиэнньэ маассабайдык ГТО нуорматын туттарыытын ситиһэргэ. Бары агитзоналарынан экономическай үөрэхтээһини ситиһиилээхтик тэрийэн сылларааҕы программаны толорору үөрэтэргэ. Үлэ бастыҥ опытын, сайа баҕыыны, көҕүлээһиннэри тутатына диэнтэ тиэрдэн, олохха киллэрэн иһэргэ;

—агитзоналар үлэлэригэр дьону көрэхсэтэр сайа формалары, ньыналары утумнаахтык, киэҥник олохтуур иһин сройуон хаһыатынан, олохтоох радионан пропагандалааһыны кэҥэтэн ыытарга;

—кинн агитштабна, агитзоналар киинэһэригэр уонна кыһыл муннуктарга ый аайы социалистическайдыы куоталаһыыны түмүгүн уонна кэдиэлэтээҕи, күннээҕи көрдөрүүтүн костүүлээх гына оногорон иһэргэ. Зонатааҕы истиэнэ хаһыатын, бюллетэны таһаарар бастыҥ үлэһиттэри социалистическай куоталаһыы ыйайыылаахтарын хайҕаан, үөрэхтэрин ситиспэттэри, общественнай бэрээдэги кэһэччилэри сытыытык критиковалаан уопсай митингэ, хонтуруолга ыытыыны тэрийэргэ;

—арааа саастаах оҕолор этиэттэрин үлэлэтиигэ, пионерскай своднай этиэттэрэ уонна производственнай бригээдэлэри, оҕо сайынгы сынньаланыын оройуон үрдүнэн маассабайдык тэрийэн, оҕо барыта үлэлиирин сынньанарын ситиһэргэ.

КҮНДҮ ТАБААРЫСТАР! Оройуонга нэһилиэнньэ олоҕор уонна үлэлиир сиринэн китэр-ойдөтөр, тэрийэр үлэни киэҥник ыытыыга, политическай-маассабай үлэни салгыы тупсарыыга бары күүспүтүн түмүүгэ, китэр үлэ биһирэммит ньымаларын өссө киэҥник утумнаахтык олохха киллэриэҕиҥ!

БАСТЫҢНАРГА НАҔАРААДАЛАР

Оройуоннаағы иккис слекка нэһилиэнньэни олоҕор, үлэлиир сиринэн китэр-ойдөтөр, политическай-маассабай үлэҕэ аастыт сылга бастыҥнарынан аағыллыннылар уонна кинн агитштабтар куоталаһыыларыгар кыайыылаахтарынан буоллулар: **Соловьев нэһилиэгинээҕи кинн агитштаб** (нач. Н. Е. Макаров) бастакы миэстэҕэ тахсан ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун көһөрүллэ сылдьар Кыһыл Знамятын ылла. Иккис миэстэҕэ тахсыбыт **Кытаанахтааҕы кинн агитштаб** (нач. А. С. Иванова) вымпелынан наҕараадаланна. Үһүс миэстэни **Мыҥаҕаайытаағы кинн агитштаб** (нач. П. Е. Попов) ылан партия райкомун уонна райсовет исполкомун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланна.

Маны сэргэ зонаҕа үлэҕэ үгүс активистар ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун Бочуотунай грамоталарынан наҕараадаланнылар. Киниилэр ортолоругар бааллар: Н. Е. Макаров—Соловьевтааҕы кинн агитштаб начальникка, А. С. Иванова—Кытаанахтааҕы кинн агитштаб начальникка, П. Е. Попов—Мыҥаҕаайытаағы кинн агитштаб начальникка, Т. В. Максимова—Чуранчы аҕыс кылаастаах оскуолатын учуутала, А. Ф. Павлова—интернат-оскуола учуутала, И Е. Саввин—Амма орто оскуолатын учуутала, И. Г. Собакин—Соловьевтааҕы маҥнайгы сүһүөх партийнай тэриллэ секретара, В. Д. Аверинскай—Болугур нэһилиэгин Советын исполкомун секретара, В. Т. Игнатьева—Болтоно аҕыс кылаастаах оскуолатын учуутала, У. П. Дьячковская—Дириҥ орто оскуолатын лаборантката, В. Д. Ершов—сибээс Хатыылытааҕы отделениетын начальникка, о.д.а.

Оройуонга кинн агитштабтар социалистическай куоталаһыыларын БАЛАҺЫАННЬАТА

Куоталаһыы усулуобуйатыгар нэһилиэнньэни китэр-ойдөтөр үлэ маҥнык сүрүн көрүҥнэрэ киирэллэр:

1. НЭҺИЛИЭННЬЭ ОЛОРОР УОННА ҮЛЭЛИИР СИРИНЭН КИТЭР-ӨЙДӨТӨР, ПОЛИТИЧЕСКАЙ, АГИТАЦИОННАЙ-МААССАБАЙ ҮЛЭ

Араас темаларга лекциялары, бэсиэдэлэри оногоруу. ССКП XXIV съэһин матырыйаалларын, КК Пленумнарын уураахтарын, республика уонна оройуон тыа хаһаайыстыбатыгар, промышленноска, культураҕа ситиһиилэрин оперативнайдык пропагандалааһын.

2. ТӨРӨППҮТТЭРИ КЫТТА ҮЛЭ

Тустаах агитштабтар истэриниэн киирэр оскуолалар үөрэххэ ситиһиилэрэ, оҕолоруу үөрэтии уонна иитии үлэҕэ төрөппүттэр оскуола үлэтигэр активнайдык ыытыылара, оскуола уонна төрөппүттэр оскуола иһинэн истиэнэ хаһыатын ый аҕыын таһаарыыларын (хаһыат улахан большомтотун оҕону иитиигэ туһаайыахтаах. Хаһыат—кинн агитштаб органа буолар). Төрөппүттэргэ уонна общественноска педагогическай пропаганда. Араас саастаах оҕолор этиэттэриниэн үлэлээра.

3. КУЛЬТУРНАЙ-СЫРДАТАР, СПОРТИВНАЙ ҮЛЭ

Агитзоналар истэриниэн самодеятельноска, спорка күрэхтэһиини тэрийии. Хас биирдии зона төһө мероприятиелыы хайдах таһыммаахтык ыытыыта практическай оттуһаа сыаналаналар. Малаа ГТО нуорматын туттарыы эмиэ киирэр.

4. ОБЩЕСТВЕННАЙ БЭРЭЭДЭГИ ХАРЫСТААҺЫН

Кинн агитштаб хабар агитзоналара общественнай бэрээдэги хайдах тутуһалара болҕомтоҕо ыытыллар. Кинн агитштаб үлэҕэ төһө практическай дьаһалаһыы ыытыта, ол түмүгэр туох ситиһиилии биита аахсыллар. Зоналарынан общественнай бэрээдэги бэҕэргэтүүгэ ыытыллар үлэ ис хоһоонэ учуоттанар.

5. САНИТАРНАЙ-ЧЭБДИГИРДЭР ҮЛЭ

Төһө лекция оногобуллубута, төһө киһи сылдьыбыта, ол зона дневникгэр сурулуубутунан көрүллэр.

Санитарнай рейдэлэри тэрийии, ол практическай түмүктэриниэн сыаналлыыр (рейдэ кыттыылаахтара сүрүгунан аст оногорон, итэ сүнүҥүнэн нэһилиэнньэҕэ, агитзоналарга отчуоттааһыннара тэриллиэхтээх).

6. ДЕПУТАТТАР БЫЫБАРДААЧЧЫЛАРЫН КЫТТА ҮЛЭЛЭРЭ

Депутаттар уокуруктарыгар отчуоттарын, көрсүһүүлэрин тэрийии. Депутаттар зоналарга практическай тэрийэр үлэлэрэ.

7. СУБУОТУННЬУКТАРЫ ТЭРИЙИИ. ОБЩЕСТВЕННАЙ-ТУҺАЛААХ ҮЛЭ

Бөҕүөлэккэ мас олордуута, уулуссаларын ыраастааһын, Колхозка, совхозка көмөлөһүү. Субуотуннньуктарга зоналарынан дьон кыттыыта, общественнай-туһалаах үлэҕэ инициативалар, көҕүлээһиннэр.

8. КӨРДӨРӨН АГИТАЦИЯ

Зоналар муниуктарын тэрийии, ас-таас оттуулэрин плакаттарынан, лозуҥнарынан киэргэтии. Зона хаһыатын таһаарыы. Зона муниугар үлэ, үөрэх уонна агитзона үлэтин көрдөрөр стелдаллары, витриналары оногоруу. Кинн агитштаб киэргэтиигэ, делопроизводствога.

9. Кинн агитштаб хабан үлэлиир производственнай участоктарын хаһаайыстыбалара государственнай быланы уонна обэһээталистибэлэри толорууларын туругун

КИИН АГИТШТАБТАР ҮЛЭЛЭРИН СЫАНАЛААҺЫН УОННА НАҔАРААДАЛААҺЫН

Социалистическай куоталаһыыга көрүүкүнүүрэ сыл түмүгүнэн ыытыллар. Көрүү түмүгүн аналлаах комиссия биэс баллаах системаҕа сыаналаан таһаарар.

Наҕараадалааһын бэрээдэгэ

I миэстэ иһин—Кыһыл Знамя, I-й степениэх диплом.

II миэстэ иһин—вымпел, II-с степениэх диплом.

III миэстэ иһин—III-с степениэх диплом.

Кинн агитштабтар, агитзоналар, үлэлэритэр үчүгэйдик ыытыбыт, тэрийэбит табаарыстар ССКП райкомун, райсовет исполкомун, ЫБСЛКС райкомун уонна культура отделын Бочуотунай грамоталарынан наҕараадаланаллар.

ССКП райкомун пропагандаҕа уонна агитацияҕа отделэ.
ЫБСЛКС райкома.
Райсовет культураҕа отделэ.

„Луноход-2“: хайаҕа айан

Ыраах космоһу кытааһы сибээстэһии киинэ.

СИЭМОККА: «Луноход-2»-ни салайааччы сеанска бэлэмнэнэр.

Н. АКИМОВ фотота. ССТА фотохроникатa.

«Луноход-2» советскай автоматическай аппарат 13 метрдээх кратер чугаһынааҕы оройуону чинчийэн баран соҕуруулуу-илин хайысханан Таур хайаларын диэки салгыы айаннаата. Аппарат иккиэйэх күн үһүгэр икки километртан ордук кирии барда.

Бүү бастакы автомобилын үлэтин опытын үөрэтэн, сүмэн көрөн баран конструктордар «Луноход-2» конструкцияларыгар, уонна салаллыытын ньымаларыгар туһалаах тупсарыылары киллэрбиттэрэ. Чуолаан, салайыы телевизионнай системата тупсарыллыбыта: телевизионнай онуһук турбата корпус иһинэн уонна олордуллубута, онон луноходу салайааччы тула ааҕыы көрөргөр ордук табыгастаах буолбута. Салайыы саҥа системата массына үлэтин кэмчэтэ уонна чинчийэргэ эбии кыахтары үөскэттэ.

Научнай приборлар сорохторо улаатыллыбыттара. Холобур, бүү магнитнай кэнүүтүн үөрэтэ аналлаах магнитометр кэргэ аналлаах штангатын үөрэ олордуллубута. Ыйа онуһута ордук чэрбийэр. Ыйа оннук хонуу баарын-суоҕун туһунан бөлүүгүрэс сиэтэ-тогото үөрэтиллэ илик. Массыынаҕа ый хамиэскэй тутуурун быһаарарга бэйэ-эйэ чордорбут ун үчүгэй оттукан автомат—«йот-вертрфит» диэн. Бүү «муоратакиллариллыбыта. Бүү крабуонньуга уонна хайаллаах ирбинэ кирбиин уонныга араарар кэрбин сорук турар. Онуоха чинчийэр сорук турар. Онуоха икки оройуон буорларга туох туспаҕаахтарый, быһаарыахтаахтар. Онно аналлаах массыына оботторугар пантографтарга тоҕус колуоһа уонна Бүү буорун физико-механическай свойстволарын быһаарар прибор олордуллуллар. Тохтобул кэмигэр салбахтардаах коническай штамп түһэриллэр уонна буорга батары киирэр, онно холбонныт аналлаах онуһук ааҥайан ылар.

Научнай «таһаара» ортотугар галлаан сырдыгын үөрэтэр астрофометр —ликаата суох электроннай телескоп—эмиэ баар. «Луноход-2»-гэ син бастакы массыынаҕа курдук, Францияҕа оҥоһуллубут лазернай тэһитээччи олордуллубута. Ол—сырдык сардаҥатын чопчу кэлбит сиһыгынан эрэ төннүбэр дьоһуннаах «истааннах» дьикти сиэркилэ. Лазердары уларытыы тэһитээччи эмиэ табыгастаах системаларын көмөтүнэн лазер сардаҥатын билэр ктиоман ол туһунан бортааҕы радиостанциялар биллэрэр, онтон сирэ бэриллэр.

Луноход түөрт сирэйтэн ыраатталар ырааталлар. Инилэр дьыалыһар сыала—хайалар сураадыйаллар. Ученайдар илиилэригэр информациялар ардахтыы кутуллаллар.

Герман АЛЕКСЕЕВ,
инженер. ССТА.

КЫАЙЫЫЛААХТАР БЫҺАРЫЛЛЫННЫЛАР

Бу күннэргэ райсовет культураҕа отделын советын уонна культура үлэһиттэрин профсоюһун райкомун холбоһуктаах мунньахтарыгар оройуон культуратын тэриллиилэрин 1972 сыллааҕы социалистическай куоталаһыыларын түмүгэ уонна оҕо оройуоннааҕы библиотекатын аасыбыт сылга ылыммыт социалистическай эбээһиэтэстибэтин толоруутун туһунан дьүүллэннэ. Ону сэргэ культура отделын быйылгы сыллааҕы үлэтин былаана бигэргэннэ.

Холбоһуктаах мунньах социалистическай куоталаһыыны кэбүлүүр сыалтан, быйылгы дьылтан саҕалаан кыайыылаах тахсыбыт сельскэй культура дьиэлэригэр, кулууптарга, библиотекаларга туттарарга көһө сылдьар үс КЫҺЫЛ ЗНАМЯНЫ олохтоото. Куоталаһыы түмүгэ сыл кэнэрыгар уонна дьыл бүтүүтүгэр таһаарыллар. Ону таҥэ, сыл түмүгүнэн бастааҥа, иккис, үһүс миэстэлэри ылбыт сельскэй культура дьиэлэрэ, кулууптар, библиотекалар туһааннаах БОЧУОТУНАЙ ГРАМОТАЛАРЫНАН наҕараадаланаллара быһаарылынна.

Аасыбыт сылга сельскэй культура дьиэлэрин, кулууптар, библиотекалар икки ардыларыгар ыытыллыбыт социалистическай куоталаһыы усулуобуйатыгар олоҕуран, түмүк үлэ алта сүрүн көрүҥнэринэн сыаналанан таһаарылынна.

Сельскэй культура дьиэлэригэр 1972 сыллааҕы социалистическай куоталаһыы кыайыылааҕынан КЫТААНАХ СЕЛЬСКЭЙ КУЛЬТУРАТЫН ДЬИЭТЭ (директор Захаров Н. В.) ааҕылынна, Иккиһи Халаар (директор Пинигина В. Д.) үсүһү Мугудай (директор Скрябин Г. Е.) культураларын дьиэлэрэ ылыылар. Оттон нэһилиэктэрдээҕи кулууптар куоталаһыыларыгар АРЫЫЛААХ КУЛУУБА (сэбиэдиссэй Иванов М. И.) кыайыылааҕынан буолла. Иккис-кэ Толоон (Бахсы нэһилиэгэ, сэбиэдиссэй Андреева А. А.), үһүскэ Мэлдьэхси (сэбиэдиссэй Никонова Е. А.) сельскэй кулууптара таҕыстылар. Библиотекалар икки ардыларыгар куоталаһыыга КЫТААНАХ СЕЛЬСКЭЙ БИБЛИОТЕКАТА (сэбиэдиссэй Пономарева А. Г.) бастаата, Иккиһи Хайахсыт (сэбиэдиссэй Дьячковская Е. П.), үсүһү Халаар (сэбиэдиссэй Ефремова М. И.) сельскэй библиотекалара ылылар.

Кыайыылаах тахсыбыт Кытаанах сельскэй культуратын дьиэтигэр, Арыылаах кулуубугар, Кытаанах библиотекатыгар көһө сылдьар Кыһыл Знамялар туттарылынныылар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

СОҔОТУОПКАҔА —БОЛҔОМТОНУ

Тыа хаһаайыстыбатын бородуукусуйатын уонна сырьетун соҕотуопкалааһыны бу күннэргэ күүһүрдэн ыытар соруктаах турар. Пятилетка иккис сылын былаана соҕотуопка барыы көрүүгэр толоруллубатаҕа. Ити итэҕэһи үтүөттээн туран, пятилетка үһүс, быһаарыылаах сылын сорудаҕын толорор эрэ нэһин буолбакка, аһара толорор күүһү оҕустуһуллуохтаах. Чуолаан, сибиинньэ этин соҕотуопкалааһыны таһыйан, эт ресурсатын элбэтиэхтэ уонна күүһү ылыытын бултаан, түһэтилиннэҕэ атылыллаахха.

Тыа хаһаайыстыбатын сырьетун: ынах тириитин, сылгы сиэлин-кылын, ынах түүтүн, о. д. а. соҕотуопкалааһын государствоҕа туттарар дьаһаллары бары сельполар салайааччылара күүскэ тэрийиэхтээхтэр.

Сыл бастакы ыйын түмүгүнэн соҕотуопка ити көрүҥнэригэр Чурапчы уонна Амма сельполара үчүгэй көрдөрүүнү ситистилэр. Оттон Бахсы уонна Халаар сельполара былааннарын ыраахтан толорботулар.

Оройуон хаһаайыстыбалара быйыл сүөһү тириитин, о.д.а. сырьены эргиэн тэрилтэлэригэр туттарыахтаахтар. Аасыбыт сылга оройуон колхозтара уонна совхоһа туттарарга дуогабардаах тирии(лэрин) 10 эрэ бырыһыанын туттарбыттара. Быйыл ити салҕанан барыа суохтаах.

Д. ЯКОВЛЕВ.

СПОРТ

ТБИЛИСИТТЭЭҔИ ТУРНИР

1973 сыл олунньу 2—4 күннэригэр Грузия столицатыгар Тбилиси куоракка көҥүл тустууга аан дойдутааҕы турнир буолан ааста. Турнир түмүгүн туһунан кини бэчээккэ суруйан турар. Бу тустууга кыттыылаах ССРС үтүөлээх тренерэ Д. Н. Коркин баран кэлээ, Киин тустууга саха уолаттара кыттыылара туһунан бу курдук кэпсээтэ:

«Тбилисигэ үгэс курдук ыытыллар аан дойдутааҕы турнирга быйыл уруккутааҕар элбэх государстволартан, 11 дойдуттан—Болгарияттан, Венгрияттан, Ирантан, ГДР-тан, Кубаттан, МНР-тан, АХШ-тан, Румынияттан, Турцияттан, Польшаттан, ССРС-тан—барыта 145 атырбыт бухатыырдар кэлэн күөн көрүстүлэр. Дойдулаахтар, группалар 22 тустуугу, оттон Союз атын республикалара 56 тустуугу туруордулар. Кинилэр ортолоругар саха 4 уола, ол иһигэр Чурапчытааҕы оҕо спортивнай оскуолатыгар үөрүт үөрэммит Роман Дмитриев, Александр Иванов уонна Павел Пинигин бааллар.

Кинилэр бу турнирга кыһаҕана суохтук тустан биһигини үөртүлэр. 52 кг ыйааһыҥҥа Роман Дмитриевка уонна Александр Ивановка аан бастаан бэйэ-бэйэлэрин утары киирсэр сэрэбиэй түбэстэ. Кинилэр тэҥҥэ киирсэн түмүктээн эрдэхтэринэ Романҕа үһүс сэрэтиини «пассивнайын» иһин биэрэн очколаан кыайтарбытыгар суруйдулар.

Бу ыйааһыҥҥа 16 тустуук баар. Саша ити кэмииттэн иккис эргиирэ Адалят Пацаевы (Баку), Эмир Буту (Румыния кинитин) ыраастык кыайталаата. Төрдүс эргиирэ ССРС хас да төгүллээх чемпионун, Европа призерун Аминулла Насруллаевы утары киирсэн эрбиин бииһин курдук тэҥнэстэ. Оттон баһыскы Дагестан тустуугар Европа чемпионугар, Мюнхеннааҕы олимпиада үрүҥ көмүс призерыгар Арсен Алахвердиевка түбэстэ уонна эмиэ тэҥнэһэн турнир чемпиона буолла. Олон Сашаны аны балтарта ыйыһан буолар Европаҕа бастыыр иһин тустууга ССРС сборнайыгар киирэн барар кыахтаана. Ону сбор быһаарыаҕа. Кини билигин Алма-Ата куоракка физкультурнай институкка иккис курска үөрэнэ сылдьар.

Биһиги олимпиецпыт Роман Дмитриев доҕоругар Сашаҕа «кыайтаран» баран, үһүөйдин туһунна. Буту (Румыния) ыраастык, ССРС профсоюзтарын чемпионун Геннадий Георгадзены, ыччаттарга ССРС икки төгүллээх чемпионун Аскарбек Иманкуловы (Казахстан) Сашаны тэҥнээбит 52 килограммаахтарга Мюнхеҥҥа иккис буолбут А. Алахвердиевы очконан кыайталаан иккис миэстэни ылла.

Чурапчы уола Павел Пинигин Киевтэн кэлэн 68 кг ыйааһыҥҥа туһунна. Бу ыйааһыҥҥа 14 бөҕөс баар. П. Пинигин маҥнай Мелашвилини, болгарин К. Шаповы хотон баран, чемпионнаабыт Голямига 2 баллынан хотторда. Оттон Ибрагимовы 8:0 хотон баран, тиһэх алтыс эргииргэ АХШ атырбыт тустуугун Киверд Лойды очконан кыайан турнирга иккис миэстэни ылла. К. Лойд бу иннинэ Александр Матвеевы уонна Оскар Гулуевы (иккиэн ССРС) ыраастык уонна Стоян Стойновы (Болгария), Н. Цэдыны (МНР) очконан кыайталаабыт, онон үһүс буолбут. Кини ураанец Голямига уонна биһиги Пинигиммитигэр эрэ кыайтарбатаабыт. Павел аны сайын ыччаттарга Союз үрдүнэн бастыыр иһин куруохтаһыыга киттара буолуо уонна Анатолий Харитоновка (Украина) очконан кыайтаран, 14 киһиттэн бэһис миэстэ буолла.

Биһиги Роман Дмитриевпыт атырбыт урукку ыйааһыныгар 48 килограмҥа аан дойдуга күүстээх 2—3 киһи баар буолбутун бу турнир көрдөрдө. Ыччаттарга Европа уонна аан дойду чемпиона буолбут Болгария уола Хасан Исов дойдутугар олимпиадаҕа иккис призерын Николовы кыайан Тбилисигэ иккиэ чемпион буолла. Иранга Джавадины кыайбыт Сохрне Рухманна кэлэн иккис буолла. Монголияттан кэлэр Эихтойбал О. эмиэ бэркэ туһунна. Бука инники да күүстээх тустууктаах буолуохтара.

Специалистар сыаналааһыннарынан, бу тустууктар олимпиадаҕа бука биһиэхэ кыттаннах дьон буолаллара буолуо диилэр. Онон эдэр тустууктарбытын бэлэмнээһиҥҥэ итини учуоттуох тустаахпыт. Тбилиси турнира биһигини көбөххө үөрэттэ уонна саҥа күүстээх тустууктар баар буолбуттарын көрдөрдө. Биһиги уолаттарбыт обургу ыйааһыннарга тустуохтарын сөп эбит. Онно үчүгэй бэлэм, тренировка, режими тутуһуу, кыайыыттан тобо эргийбэтэ наада».

Г. ЕФИМОВ.

Биһиги календарь

НИКОЛАЙ КОПЕРНИК

Ойуун олунньу 19 күнүгэр айылҕа үөрэҕин үлэрита түүнүт уонна Халлаан куйаарын туһунан билиигэ науканы төрүттээбит Польша улуу ученайа Николай Коперник (1473—1543) төрөөбүтэ 500 сылын туолар.

Сир хамсааһына бэйэ сирэ турарын туһунан үөрэ үйэлэр усталарыгар олохсуйбут өйдөбүлтэн аккаастанан, киин Күн систематын тутулун арыйбыта. Ученай кини хараҕар бырдьылар халлаан эргийэрэ уонна Күн хамсааһына Сир бэйэтин кинини тула, киин иччитин атын планеталар биһиги планеталарбыт киниэрин буолааччы Күнү тула эргийэллэринэн быһаарыылларын дакаастаабыта.

Николай Коперник саҥа астрономия төрүттүүн буолбут үөрэҕэ XVI үйэҕэ ый-санаа революциятын огорбута уонна таҥара үөрэҕин дьаамаларыгар күүстээх охсуунан буолбута. Ол үөрэҕи итиэннэ киһи дьоҥҥо буолааччылары таҥара дьиэтин уонна реакционнай күүстэр бэрт үһүөйук, үөрдэхтээх собуллаһыыларын. Россияҕа саҥа научнай өй-санааны бастакы сыаналаата суох тарҕатааччынан М. В. Ломоносов буолбута.

Махталлаах киһи-аймах улуу астроном, науканы иннин диэки хаамтарбыт Николай Коперник аатын мэлдьи ытыктабылынан ааттыыра.

Симиэкэ: Николай Коперник.
ССТА фотохроникатa.

Редактор Н. П. СИДОРОВ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уулусс. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—9-12-95, отделлар—9-14-95, уопсай—9-15-05.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и райсовета депутатов трудящихся Якутской АССР.

Сакааһын №-рэ 21 Чурапчинская районная типография. с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 12 Тираж 3643